

M D A G

M U L T I D I S C I P L I N A R Y
A P P R O A C H E S W I T H G E O G R A P H Y

Başvuru 18.03.2026 Received | Kabul 24.03.2026 Accepted

E-ISSN: 2980-1141/<https://www.mdag.com.tr>

Cilt: 4, Sayı: 1 (2026), ss. 1-12.

Doi: <https://doi.org/10.29329/mdag.2026.1426.1>

Atf Bilgisi/Reference Information

Emrah Özcan, “Sovyetler Birliği Alfabe Reformlarının Kumuk Diline Etkisi (1920-1940)”, *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya*, 4 (1), Mart/2026, 1-12.

SOVYETLER BİRLİĞİ ALFABE REFORMLARININ KUMUK DİLİNE ETKİSİ (1920-1940)

THE IMPACT OF SOVIET ALPHABET REFORMS ON THE KUMYK LANGUAGE (1920– 1940)

Emrah ÖZCAN

(*İstanbul Gelişim Üni. Uyg. Rusça Çevirmenlik, E-mail: e.ozcan@live.com Orcid ID: 0000-0003-3453-6033*)

ÖZET

Bu çalışmada Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dönemi dil politikalarının ve alfabe reformlarının Dağıstan Bölgesi’ndeki Kumuk diline etkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı SSCB dil politikalarının ve alfabe reformlarının geliştirici ve sınırlandırıcı yönlerini Kumuk dili örneğiyle ortaya koymaktır. Bu kapsamda 1897 Rusya İmparatorluğu döneminde yapılan nüfus sayım verileri ve SSCB döneminde 1926 ve 1939 yılında yapılan nüfus sayım verileri değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda SSCB’nin ilk dönem dil politikaları ve alfabe reformlarının azınlık dillerini geliştirici yönleri olduğu görülürken, ikinci dönem itibarıyla sınırlandırıcı bir yönelimde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Kumuk dili, Dağıstan ÖSSC, Dil politikası, Alfabe reformu

ABSTRACT

This study examines the impact of the language policies and alphabet reforms during the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) on the Kumyk language in the Dagestan region. The aim of this study is to reveal both the developmental and restrictive aspects of Soviet language policies and alphabet reforms through the case of the Kumyk language. In this context, census data from the Russian Empire period of 1897, as well as the Soviet censuses conducted in 1926 and 1939, are analyzed. The findings indicate that while the early Soviet language policies and alphabet reforms had a developmental effect on minority languages, they adopted a more restrictive orientation in the later period.

Keywords: Soviet Union, Kumyk language, Dagestan, ASSR, language policy, alphabet reform.

Giriş

Dil, çok uluslu devletlerin siyasi ve toplumsal örgütlenmesindeki en önemli araçlardan biridir. Farklı etnik ve dilsel toplulukların bir arada yaşadığı ülkelerde dil; kamusal alanı düzenleme, toplumsal bütünleşmeyi sağlama, idari örgütlenme, kültürel kimlikleri tanımlama ve kültürel mirasın aktarımı gibi işlevler görmektedir. Dilin bu işlevleri ve sürecinin kapsamı, dil politikası kavramını da genişletmektedir.

Dil politikası, çok boyutlu bir olgu olması nedeniyle farklı bakış açılarıyla ele alınan bir kavramdır. Dil politikasını Avrorin (1970) dilin yapısına yönelik bilinçli düzenleyici etkinlikler sistemi olarak tanımlarken Nikolskiy (1975) dillerin mevcut işlevsel dağılımını veya dilin varoluş biçimlerini değiştirmek ya da muhafaza etmek, yeni dil normlarını uygulamaya koymak ya da mevcut dil normlarını korumak amacıyla alınan önlemler bütünü olarak tanımlamaktadır. Sosyodilbilim terimler sözlüğünde ise devlet, parti, sınıf ya da toplumsal bir grup tarafından, mevcut dillerin ve dilin alt sistemlerinin işlevsel dağılımı değiştirmek veya korumak, yeni dil normları oluşturmak ya da mevcut normları sürdürmek amacıyla alınan önlemler bütünü (2006, s. 265) olarak tanımlanmaktadır.

Dil politikaları hangi dilin veya dillerin resmi statüye sahip olacağı, eğitim dili olacağı, kamusal alanda kullanılacağı, hangi lehçenin standart olarak kabul edileceği ve hangi alfabenin kullanılacağı belirlenmesi gibi düzenlemeleri içermektedir. Bu düzenlemelerden en görünür ve etkini alfabadir. Alfabe; kamusal yaşamı düzenleyen, kültürel belleğin oluşumunu ve geleceğe aktarılmasını sağlayan, eğitim süreçleriyle ve bilgi üretimiyle doğrudan ilişkili olan sosyokültürel bir yapıdır. Bir ülkede kullanılacak alfabenin belirlenmesi, o ülkenin tarihsel birikimini, kültürel yönelimlerini, ulusal kimlik oluşumunu belirleyen en önemli faktördür. Bu bağlamda alfabe değişimleri yalnızca bir yazı sistemi dönüşümü değil aynı zamanda toplumların hafızası ve kültürlerin sürekliliğini etkileyen bir olgudur.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin ilk döneminde gerçekleştirilen alfabe reformları, etnik toplulukların yalnızca yazı sistemlerini değil aynı zamanda kültürel konumlarını da etkilemiştir. Kafkasya'nın en köklü Türk halklarından biri olan Kumuklar da alfabe reformlarının etkilerini yaşamış halklardan biridir. SSCB'de gerçekleştirilen alfabe reformları başlangıçta Kumukçanın statüsünü olumlu etkilemiş olsa da ilerleyen süreçte tüm kazanımlar kaybedilerek dilin işlevsel alanlarının daralmasına yol açmıştır.

Bu çalışmada SSCB'nin dil politikaları ve alfabe reformlarının 1920-1940 yılları arasında Kumukçanın statüsünü nasıl etkilediği incelenmiştir. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemi kapsamında literatüre giren tarih kitapları, Sovyet arşivleri gibi kaynaklar tespit edilmiştir. Dönemin tarih kitapları ve Sovyet arşivlerinden veriler, belge taramasıyla elde edilmiştir. Kumukça örneği temelinde SSCB dil politikaları ve alfabe reformlarının hem geliştirici hem de sınırlandırıcı yönlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1. SSCB'de Dil Politikaları

Rusya'da 1917'de Şubat ve Ekim devrimleriyle başlayan siyasi sürecin ardından resmi olarak Aralık 1922'de SSCB, Rusya İmparatorluğu'nun mirasını devralarak etnik ve dilsel çeşitliliğe sahip bir devlet olarak kurulmuştur. Devletin yeni kimliğini oluşturma ve toplumsal birliktelik gerekliliği, SSCB'nin yeni rejimini toplumsal ve kültürel olarak devleti yeniden yapılandırmaya yöneltmiştir. SSCB döneminin sonunda, on beş birlik cumhuriyetinden oluşan SSCB'nin sınırları içerisinde yüzden fazla

farklı etnik grup ve dil bulunuyordu.¹ Bu dilsel ve kültürel çeşitlilik, SSCB'nin devlet örgütlenmesinin ve politikalarının şekillenmesinde en önemli faktör olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim Smith (1998, s. 43) SSCB'nin erken döneminde Bolşeviklerin özellikle doğuda Rusça bilinmemesi nedeniyle oradaki halklarla iletişimin kurulamadığını ve iletişimi yerel dili bilen parti üyeleriyle sağlandığını, etnik halklar içerisindeki ayaklanmalar ve propaganda başarısızlıklarının Rusçanın bilinmemesine ve okuryazarlığın olmamasına dayandırıldığını vurgulamaktadır. Bu nedenle SSCB'nin çok etnili ve çok dilli bir nüfusa sahip olması ve bu nüfusun büyük ölçüde okuma yazma bilmemesi nedeniyle kuruluşundan itibaren yürüttüğü en önemli iç politikalarından biri dil politikası olmuştur. Bununla birlikte Grenoble'ın (2003) vurguladığı gibi, ülkenin birçok kesiminde ortaya çıkabilecek yeni yönetime yönelik muhalefeti azaltmak amacıyla sınırları içinde yaşayan ulusların desteğini alma ihtiyacı bulunuyordu. Ayrıca Çarlık döneminin geri kalmışlığını telafi etmek için ülkeyi sanayileştirme hedefi doğrultusunda, Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında dil politikasına önem vermekten başka bir seçeneği yoktu. Bu hedeflerle sürdürülen dil politikaları vasıtasıyla hem farklı ulusların desteğinin alınması hem de sanayileşmenin gerektirdiği eğitimli iş gücünün oluşması hedeflenmekteydi.

SSCB'deki dil politikaları ülkedeki dil çeşitliliği ve etnik yerleşime göre yapılandırılmıştır. Ülkede konuşulan diller; uluslararası iletişim dili, birlik cumhuriyetlerinin dilleri, özerk cumhuriyetlerin dilleri ve özerk bölgelerin dilleri olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya dayanarak yürütülen dil politikaları, zaman içerisinde değişen ve gelişen yönelimlere bağlı olarak köklü değişimler geçirmiştir.

Erken dönem dil politikaları (1917-1930), ulusların ve ulusal dillerin tanınması, okuryazarlığın artırılması, yazı dili olmayan halklar için yazı sistemlerinin oluşturulması, çalışanların yerel dilleri zorunlu olarak öğrenmesi ve ulusal kimliklerin gelişimine yönelik politikaları kapsamaktadır. Bu dönemdeki politikalar Vladimir Lenin'in milliyetlere ilişkin görüşlerine dayanmaktadır. Lenin ülke sınırları içerisinde yaşayan topluluklara eşit şekilde yaklaşılarak ulusal eşitlikten sapılmadan azınlıklara kendi dillerini seçme ve ulusal eşitlik ihlallerine karşı mahkemeye başvurma hakkı tanınmasını öngörmüştür (1973, s. 16-18). Lenin'in görüşlerine paralel olarak 15 Kasım 1917'de yayımlanan *Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi*'nde² azınlıklara bu haklar tanınmıştır.

İlk dönemdeki dil politikalarının uygulanması için II. Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nde alınan kararlar Sovyet Halk Komiserleri Konseyi³ oluşturulmuştur. Bu konseyin bünyesinde *Eğitim Halk Komiserliği* ve *Uluslar Halk Komiserliği* kurulmuştur. *Uluslar Halk Komiserliği*; ulusal cumhuriyetlerin sınırlarını belirleyerek halkların etnik ve dilsel sınıflandırmasını, yerel dillerin statülerinin tanımlanmasını ve *korenizatsiya* (yerelleştirme) olarak bilinen politikanın yürütülmesinden sorumlu olmuştur. Bu politikalar kapsamında komiserlik; yönetim, mahkeme, bürokrasi ve yerel yönetimlerde yerel dillerin kullanım zorunluluğunu düzenlemiş, ulusal kadroların eğitilmesi ve çok dilli bir yönetim modelinin kurulmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. *Eğitim Halk Komiserliği* ise dil politikalarının pedagojik ve teknik yönüyle ilgili çalışmalar yürütmüştür. Kısaca *Likbez* olarak bilinen okuma yazma kampanyasıyla nüfusun okuryazarlığını artırmak için eğitim kurumlarını örgütlemiş, yerel dillerde ders materyalleri hazırlamış ve dilin standartlaşması için kurulan komisyonları yönetmiştir. Bu faaliyetlerin yanı sıra yazı dili olmayan halklar için ilk yazı sistemlerinin oluşturulmasını sağlamış, dilbilgisi kitapları, ders kitapları, sözlükler ve yazım kılavuzları hazırlamıştır (Grenoble, 2003, s. 35-54).

¹ SSCB'de, farklı dönemlerde sınırları içerisinde yaşayan halklar ve dilleri konusunda farklı sınıflandırmalar yapıldığı için kesin bir rakam yoktur.

² Декларация прав народов России <https://www.hist.msu.ru/ER/Text/DEKRET/peoples.htm>

³ Halk Komiserleri Konseyi, 1946'da bakanlıklara dönüştürülmüştür.

1923 Nisan ayında *korenizatsiya* adıyla uygulamaya konulan politikayla Rus olmayan ulusal kadroların yönetime katılımı ve kendi dillerinde eğitim almaları hedeflenmiştir. Bu politika kapsamında azınlık dillerinin statüleri belirlenmiş, yazı dili olmayan diller için alfabe oluşturulmuş, azınlıklar için okullar kurulmuş ve kültürel kurumların geliştirilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Sokolov, 1999, s. 93).

Dil politikalarının ikinci evresinde (1930-1950) *korenizatsiya* uygulaması zayıflamış, artan etnik çatışmalar ve bürokratik zorluklar nedeniyle merkezi kontrol güçlenmiştir (Musayev, 2018, s. 98). 1938 itibarıyla SSCB'nin tümünde Rusça öğrenimi zorunlu hale gelmiş ve Kiril alfabesine geçiş dönemiyle birlikte ulusal dillerin standartlaştırılması, teknik ve sosyal kavramların terminolojisinin geliştirilmesi sağlanmış, ulusal diller üzerinde Rusçanın belirgin etkisi artmaya başlamıştır (Grenoble, 2003, s. 54-57).

SSCB'nin üçüncü dönem dil politikalarının (1950-1964) merkezini Rusça almıştır. Rusça eğitim dili olmuş, "Sovyet halklarının ortak iletişim dili" olarak bilim ve teknikte ilerlemenin ilk koşulu olarak görülerek Rusça dışındaki diller geri planda kalmıştır. Rusçanın erken sınıflardan itibaren öğretilmeye başlanması ve okulların büyük bir bölümünde yerel dillerin yerine Rusçanın eğitim dili olması ve bu durumun ülkenin diğer bölgelerinde kademeli olarak değişimi bu dönemdeki köklü değişikliklerdendir (Grenoble, 2003, s. 57-58). Kruşçev döneminde uygulanan bu dil politikalarında *1958 Eğitim Yasası* kritik bir öneme sahiptir. Bu yasayla birlikte ana dilde eğitim kaldırılarak eğitim dili, yerel dilde eğitim velinin isteğine bağlı hale getirilmiştir. Velilerin çoğunlukla Rusça eğitimi tercih etmesi yerel dillerin eğitimde giderek işlevini kaybetmesine yol açmıştır. Ulusal azınlık dillerinin varlığı ve gelişimi, Lenin'in tüm dillere eşit yaklaşımı gibi hedefler terk edilerek ulusal azınlık dillerinin gerekliliği ve gelecekleri tartışılmaya başlamıştır (Kreindler, 1990, s. 46-52).

SSCB'nin son dönem dil politikalarında (1980-1991) Rusça, Sovyet toplumunun bütünleşmesinin aracı olarak görülmüştür. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 24. Kongresi'nde Rusça; SSCB'nin ikinci anadili haline geldiği, uluslararası iletişim dili olarak kendini kanıtladığı, ülke sınırları içerisinde yaşayan uluslarının yakınlaşma sürecinin hızlandırıcısı, Sovyet halklarının dostluğunun ve kardeşliğinin sancağı olarak değerlendirilmiştir (XXIV Syezd Kommunističeskoy Partii Sovyetskogo Soyuza, 1971, s. 199). Leonid Brejnev döneminde (1964 – 1982) azınlık okullarında öğretim dili olarak ulusal azınlık dillerin yerini daha çok Rusça almaya başlamıştır. Yeni müfredat, öğretim araçları ve öğretim yöntemlerinin yeniden belirlenmesi için *Rus Dili Araştırma Enstitüsü* kurularak Rusça öğretiminin standartlaştırılması hedeflenmiştir. 1970'li yıllarda yabancılara yönelik Rus dilini ve kültürünü öğretmek için *Etnokültürel araştırmalar* alanı geliştirilerek dil, tarih, kültür ve Sovyet yaşam tarzının öğretilmesi hedeflenmiştir. Brejnev döneminin sonrasında Rusçanın diğer dillere karşı gücü giderek artmıştır (Kreindler, 1990, s. 49-59). SSCB'nin son yıllarında sürdürülen dil politikasında önemli bir farklılık olmamıştır. Gorbaçov dönemi sonlarında 24 Nisan 1990'da *Sovyetler Birliği Dil Yasası* kabul edilmiş olsa da ülkenin dağılmasından önce 1989-1990 yıllarında birlik cumhuriyetlerinde etnik dillerin kullanımının artırılması ve resmi devlet dili olmasına yönelik dil yasaları çıkarılmaya başlanmıştır. Bu yasaların neredeyse tamamında Rusça etniklerarası iletişim dili ya da yazışma dili olarak tanımlanmış, Rusçadan ulusal dillere geçiş sürecinin planlanması yapılmıştır. Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti 25 Ekim 1991'de çıkardığı "*Rusya SFSC Halklarının Dilleri Yasası*"nda Rusçayı resmi devlet dili olarak korumuş, azınlık dillerinin statüsünün belirlenmesini cumhuriyetlere bırakmıştır (Grenoble, 2003, s. 204-209).

2. SSCB Alfabe Reformları

SSCB'nin erken dönem dil politikalarında ulusların inşası, okuryazarlığın artırılması, ulusal azınlık dillerinin gelişimi, yazı dili olmayan diller için alfabe oluşturulması gibi hedefler belirlenmiştir. Bu politikalarından en belirgini kuşkusuz alfabe reformları olmuştur. Bu dönemde SSCB'de konuşulan diller kullandıkları alfabelere göre; yazılı formu olmayan diller, Kiril alfabesini kullanan diller, Latin alfabesini kullanan diller, Arap alfabesini kullanan diller, Moğol dilleri, özgün yazı sistemi olan diller olmak üzere sınıflandırılmıştır. Ülke sınırları içerisindeki bu çeşitlilik çözümlenmesi gereken en önemli sorunlardan biri olmuştur. Bu nedenle bu alandaki reformlar SSCB sınırları içerisinde konuşulan dillerin büyük çoğunluğunu etkilemiştir.

SSCB'de ilk dönem dil politikalarının en radikal reformu alfabe reformudur. Alfabe reformlarından köklü bir geçmişe sahip olan ve kendi alfabelerini kullanan Ermenice, Gürcüce ve hali hazırda Kiril alfabesini kullanan Rusça ve Ukraynaca etkilenmemiştir. Arap alfabesini kullanan Türk dilleri (Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Türkmence, Özbekçe vd.) için Latin alfabesi tabanlı yazı sistemi tartışmaları başlamıştır. Latin alfabesine geçiş süreci özellikle Müslüman nüfusu etkilemiştir. İlk olarak 1924'te Azerbaycan Türkçesi için Latin alfabesinin kullanımıyla başlamıştır. 1926'da Bakü'de gerçekleştirilen Birinci Türkoloji Konferansı'nda tüm Türk dilleri için Latin alfabesine geçiş resmi olarak kabul edilmiştir. 1928-1929 yıllarında Müslüman halkların dilleri için Latin alfabesine geçişi tamamlanmıştır (Alpatov, 2000, s. 66). Martin (2001, s. 233-243) alfabe reformunun hedeflerinin doğu halklarının geri kalmışlığını aşmak, *korenizatsiya* politikasını hızlandırmak, okuryazarlığı arttırmak, Arap alfabesinin kullanımını tamamen ortadan kaldırmak, Türki cumhuriyetler arasında sembolik bir kültürel birlik sağlamak olduğunu vurgulamaktadır.

1920'lerin başlarında *korenizatsiya* politikasının yürürlüğe girmesiyle Rusya SFSC yönetiminde cumhuriyet içerisinde yaşayan tüm halklar için Latin alfabesinin kullanılmasının uygun olacağına dair fikirler ortaya çıkmıştır. Latin alfabesinin kullanımının kullanışlı, basit ve kolay olduğu belirtilerek, gereksiz harflerin ortadan kalkacağı, okuryazarlığı hızlandıracağı ve kolaylaştıracağı, Rusça ve diğer dillerin karşılıklı öğreniminin gelişeceği ve Latin alfabesinin matbaa işlerinde tasarruf sağlayacağı öne sürülmüştür (Sinitsyn, 2023, s. 109). Aynı yıl Latin alfabesine geçişte planlanan Türk dilleri için *Yeni Türk Alfabeti Birliği Merkez Komitesi* komisyonu kurulmuş ve yazısı olmayan etnik halklar için Latin temelli alfabeler oluşturulmaya başlanmıştır. 1930'a gelindiğinde Azerbaycan Türkçesi (1929), Tatarca (1928), Başkurtça (1929), Kazakça (1929), Kırgızca (1928), Özbekçe (1929), Türkmence (1928), Kara Kalpakça (1928) gibi Türk dilleri Yeni Türk alfabesini kullanmaya başlamıştır. 1930'un başlarında ise daha önce yazısı olmayan (Buryatça, Kalmukça, Asurca, Tatsça, Buhorice vd.) diller de Latin alfabesi temelli alfabe kullanmaya başlamıştır. Yidiş, Gürcü, Ermeni vd. diller için Latin alfabeleri oluşturma çalışmalarına başlanmıştır (Alpatov, 2000, s. 69-70). Avarca, Dargvaca, Lakça, Lezgice, Tabasaranca gibi Kafkas dilleri için ilk defa yazı sistemleri Latin alfabesi temelinde oluşturulmuştur. Böylece SSCB sınırları içerisinde konuşulan dillerin korunması açısından da önemli bir aşama gerçekleştirilmiştir.

1930'lu yılların ortalarında Kiril alfabesine geçmeye yönelik girişimler Rusya SFSC'de başlayarak SSCB'nin tümünde yayılmıştır. Latin temelli Kabardey alfabesinin 1935-1936 yıllarında Kiril alfabesine dönüştürülmesiyle başlayan süreç Oyrat ve Şor dilleri ile devam etmiştir. 1940 yılına gelindiğinde tüm Sovyet dilleri için Kiril alfabesine geçiş tamamlanmıştır. Ermenice ve Gürcücenin yazı dilleri için kendi alfabelerinin kullanılmasına devam edilmiş, o tarihlerde SSCB'ye katılmamış olan Baltık Devletleri (Estonya, Letonya ve Litvanya) Latin alfabesini kullanmaya devam etmiştir (Grenoble, 2003, s. 51).

3. SSCB Öncesi Dönemde Kumuk Yazı Kültürü

VII. yüzyılda Kıpçak ve Oğuz boylarının kaynaşmasıyla tarih sahnesine çıktıkları düşünülen (Caferoğlu, 1983, s. 51) Kumuklar, günümüzde Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Cumhuriyeti'nde yaşayan Kuzeydoğu Kafkasya'nın en köklü Türk halklarından biridir. Kumuklar, Rusya İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra 11 Mayıs 1918'de *Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti*'nin kurulmasında önemli rol oynamışlardır. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkasya'dan çekilmesiyle Dağıstan, Kızıl Ordu tarafından işgal edildi. 20 Ocak 1921'de ise Rusya FSSC'ne bağlı olarak Dağıstan ÖSSC kuruldu. SSCB'nin 1989 nüfus sayımına göre 281.933 nüfusa sahip olan Kumuk halkının 231.805'i Dağıstan topraklarında yaşarken geriye kalan nüfus farklı Birlik Cumhuriyetlerinde yaşamaktaydı. Günümüzde ise Kumuk halkının büyük çoğunluğu Dağıstan Cumhuriyeti'nde Mahaçkale, Derbent, Hasavyurt, Buynaksk, Kızılyurt, Izberbaş, Kizlyar şehirlerinde yaşamaktadır.

A. N. Samoyloviç ve N. K. Dmitriyev gibi bazı bilim insanları Kumukçayı XIII. yüzyıldan önce oluşmuş bir Kıpçak dili olarak sınıflandırmaktadır. Kumukçanın oluşumunda Bulgar-Hazarca, Oğuzca ve Kıpçakça lehçelerinin etkili olduğu ve Avarca, Dargince, Çeçence ve Osetçe gibi dillerden etkilendiği düşünülmektedir (Levitskaya, 1996, s. 320). Kumukçayla ilgili ilk metinler 1770'li yıllara aittir. Kumuk dilinin söz dağarcığıyla ilgili ilk bilgiler G. Y. Klaprot'un "*Reise in den Kaukasus und nach Georgien, in den Jahren 1807 und 1808*" (1807-1808 yıllarında Kafkasya ve Gürcistan'a Yapılan Seyahat) adlı eserinde bulunmaktadır (Kononov, 2009, s. 249).

1917'de düzenlenen Kafkasya Dağ Halkları Birinci Kongresi'nde, Dağıstan ÖSSC'nin Arapça resmi dili olarak kabul edilse de 1923'te statüsünü kaybetmiştir. Dağıstan ÖSSC'nde Nisan 1922'de alınan karara göre Azerbaycan Türkçesi, Avarca, Dargince ve Lakça bölgenin temel dilleri olarak kabul edilmiştir. Yaklaşık olarak bir yıl sonra 1923'te temel dillere Kumukça ve Lezgice de eklenmiştir. Kumukça; 1930'da Azerbaycan Türkçesi, Nogayca, Avarca, Çeçence, Dargince, Lakça, Lezgice, Tabasaranca, Tatça ve Rusça ile birlikte bölgenin resmi dili olarak kabul edilmiştir (Grenoble, 2003, s. 129-132).

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi 1928 yılına kadar Arap alfabesi kullanılan Kumukçanın yazı dili için 1938 yılına kadar Latin alfabesi temel alınarak oluşturulan 33 harften oluşan alfabe kullanılmıştır. 1938 yılına gelindiğinde Kiril alfabesi temel alınarak oluşturulan 38 harften oluşan alfabe kullanılmaya başlanmıştır.

Tablo 1. 1928 ve 1938'de kabul edilen alfabeler.

1928	1928	1938	1938
a	η	а	оь
b	o	б	п
c	ø	в	р
ç	p	г	с
d	q	гь	т
e	r	д	у
f	s	е	уь
g	ş	ё	ф
oı	t	ж	х
h	u	з	ц
i	v	и	ч

j	x	й	ш
k	y	к	щ
l	z	къ	ъ
m	z	л	ы
n	ь	м	ь
		н	э
		нг	ю
		о	я

Kumuk alfabesinde 1941, 1951, 1965, 1979 ve 1993 yıllarında küçük düzenlemelere gidilmiş ve günümüzde 39 harften oluşan aşağıdaki alfabe kullanılmaktadır.

Tablo 2. Günümüzde kullanılan Kumuk alfabesi ve Latince Transkripsiyonu.

А а – a	З з – z	Оь оь – ö	Ч ч – ç
Б б – b	И и – i	П п – p	Ш ш – ş
В в – v	Й й – y	Р р – r	Щ щ – şç
Г г – g	К к – k	С с – s	Ъ ъ – kalınlaştırma işareti
Гь гь – ğ	Кь кь – q	Т т – t	Ы ы – ı
Гь гь –h	Л л –l	У у – u	Ь ь – Yumuşatma işareti
Д д – d	М м – m	Уь уь – ü	Э э –
Е е – ye	Н н – n	Ф ф – f	Ю ю – yu, yü
Ё ё – yo, yö	Нг нг – ñ	Х х – h/x	Я я – ya
Ж ж – c	О о – o	Ц ц – ts	

4. Alfabe Reformlarının Kumukçaya Etkisi

1928 ve 1938 yıllarında gerçekleştirilen alfabe reformlarının etkisi yalnızca yazı sistemindeki değişimle değil, aynı zamanda Kumukçanın kamusal alandaki işlevinin değişiminde de görülmüştür. 1920-1940 yılları arasında Arap, Latin ve Kiril alfabelerinin kullanıldığı dönemde Kumukçanın işlevselliğindeki değişimi görmek için Sovyet nüfus sayımı verileri, okuryazarlık oranları, eğitim ve basın-yayın faaliyetleri önem arz etmektedir.

Nüfus sayım verileri alfabe reformlarının toplumsal etkilerini dolaylı biçimde gözlemleyebilmek açısından önemli kaynaklardır. Ancak nüfus sayım verilerinin mutlak ve tartışmasız veriler olmadığını da göz önünde bulundurmak gereklidir. Aşağıdaki tablo SSCB’de gerçekleştirilen nüfus sayımlarına göre SSCB’nin toplam nüfusunu, Kumuk halkının nüfusunu ve SSCB nüfusunun içindeki oranını göstermektedir.

Tablo 3. SSCB döneminde yapılan nüfus sayımlarında Kumuk nüfusu.

Nüfus sayım yılı	SSCB nüfusu	Kumuk nüfusu	Kumukların SSCB nüfusu içindeki payı %
1926 ⁴	147.027.915	94.549	0.064
1939 ⁵	170.557.093	112.604	0.066
1959 ⁶	208.826.650	134.967	0.065
1970 ⁷	241.720.134	186.690	0.077
1979 ⁸	262.084.654	228.418	0.087
1989 ⁹	285.742.511	281.933	0.099

Rusya İmparatorluğu'nun 1897 yılında yapmış olduğu genel nüfus sayımına göre yoğunlukla Dağıstan Bölgesi'nde yaşayan Kumukların imparatorluğun genelindeki nüfusu 83.408'dir.¹⁰ Tablo 3'deki veriler de dikkate alındığında Kumuk nüfusunun Sovyet öncesi dönemde ve Sovyet dönemi boyunca artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Kumukların nüfusu SSCB döneminde yaklaşık olarak 3 kat, toplam nüfustaki payı ise yaklaşık olarak 1.5 kat arttığı görülmektedir.

Bir dilin yazı sistemi, o dili okuyup yazabilen bir toplumun olduğu sürece işlevseldir. Bu bağlamda dil politikalarının ve alfabe değişimlerinin toplumsal etkisi ilk olarak eğitim düzeyi ve okuryazarlık oranlarında somutlaşmaktadır. Aşağıdaki tabloda Dağıstan ÖSSC'nin nüfus ve okuryazarlık oranları sunulmaktadır.

Tablo 4. Dağıstan ÖSSC'de okuryazarlık oranları.

Yıl	Nüfus	Okuryazar Sayısı	Okuryazarlık Oranı
1897 ¹¹	571.154	45.615	%9,20
1926 ¹²	787.383	109.446	%13,90
1939 ¹³	1.023.300	714.275	%69,80

SSCB öncesinde ve SSCB döneminde Kumuk halkının okuryazarlık düzeyine dair doğrudan ve kesin veriler tespit edilememiştir. Ancak Kumuk halkının yoğunlukla yaşadığı Dağıstan ÖSSC'nin genel okuryazarlık verileri genel bir kanı oluşturması açısından önemlidir. Tablo 4'te sunulan verilere göre SSCB öncesi dönemde ve SSCB'nin ilk yıllarında Dağıstan ÖSSC'nin okuryazarlık oranlarının düşüklüğü dikkat çekmektedir. Sovyet hükümeti ilk yıllarında Orta Asya'daki Türk halkları için okuma yazma bilmezliğin ortadan kaldırılması ve eğitim düzeyinin artırılmasına özen göstermiştir. Nitekim Stalin, Mart 1921'de gerçekleştirilen Rus Komünist Partisi X. Kongresi'ndeki konuşmasında bu konuya değinmiştir. Buna göre Sovyet hükümetinin temel görevi, Rusyanın gerisinde kalmış yerel halklara kendi Sovyet devlet biçimlerini milli özelliklerine uygun olarak kurmak; mahkemelerinde, yönetim

⁴ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/ussr_nac_26.php?reg=1 (Erişim tarihi: 09.10.2025)

⁵ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_39.php?reg=0 (Erişim tarihi: 09.10.2025)

⁶ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_59.php?reg=0 (Erişim tarihi: 09.10.2025)

⁷ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/rus_nac_70.php?reg=0 (Erişim tarihi: 09.10.2025)

⁸ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/ussr_nac_79.php?reg=0 (Erişim tarihi: 09.10.2025)

⁹ https://www.demoscope.ru/weekly/ssp/sng_nac_89.php (Erişim tarihi: 09.10.2025)

¹⁰ Tsentral'nyy statističeskiy komitet Ministerstva vnutrennih del. (1905). *Pervaya vseobščaya perepis' naseleniya Rossiyskoy imperii 1897 g. LXII. Dagestanskaya Oblast' (N. A. Troynitskiy, Ed.)*. St. Peterburg.

¹¹ Tsentral'nyy statističeskiy komitet Ministerstva vnutrennih del, 1905, s. 1.

¹² Polyakov, 1992, s. 44.

¹³ Polyakov, 1992, s. 44.

organlarında ve idari yapılarında kendi dillerinde ve yerel kadrolarla örgütlenmelerini sağlamak; basın, okul, tiyatro ve diğer kültürel kurumları kendi ana dillerinde geliştirmelerini sağlamaya yardımcı olmaktır (Stalin, 1947, s. 17). Fakat bu hedefler 1926 yılı okuryazarlık verilerinde de görüldüğü gibi gerçekleştirilememiştir. Winner'ın da (1952, s. 134) vurguladığı gibi bazı halkların yazı dilinin olmaması, yazı dili olan dillerde ise Türk dillerine uygun olmayan, karmaşık ve öğrenilmesi zor olan Arap alfabesinin kullanılması, Arap alfabesinin ünlü harfleri göstermemesi ve bir sesi sözcükteki konumuna göre farklı biçimlerde yazılması, ünlü uyumuna sahip Türk dilleri için Arap harflerinin yetersiz olması bu başarısızlığın temel nedenleri arasındadır.

Orta Asya'daki Türk halklarının Latin alfabesine geçişi 1928-1929'da, SSCB'nin tümünde ise Kiril alfabesine geçiş 1940 yılına geldiğinde tamamlanmıştır. 1939 yılı nüfus sayım verilerine göre Dağıstan ÖSSC'de okuryazarlık oranı %69,9 olarak belirlenmiştir. 1926 yılındaki %13,9'lük okuryazarlık oranına göre gerçekleşen bu artışı eğitim politikaları ve Latin alfabesine geçişin bir başarısı olarak değerlendirmek mümkündür.

Kumuk dilinde eğitimin gelişimine bakılacak olursa bölgede özellikle Kumuklar için eğitim 19. yüzyılın ortalarına kadar din merkezli olarak dini okullar aracılığıyla yürütülmüştür. Erkek ve kız çocuklarının ayrı olarak katıldığı eğitimler, köy mollaları tarafından verilmiştir. Eğitimin temeli Arap harflerini tanıtmak ve Kuran okumayı öğretmekle sınırlanmıştır. Rusya İmparatorluğu tarafından 1837'de kurulan Derbent Uyezd Okulu, 1877'de üç sınıflı bir şehir okuluna dönüştürülmüş ve bölgedeki laik eğitim veren ilk Rus okulu olmuştur. 1860'lı yıllarda Temir Han Şura'da kurulan *progimnazyum*larda¹⁴ bölgede çağdaş eğitim vermeye başlanmıştır. 1874'de Kostek, 1879'da Aksay gibi Kumuk köylerinde halkın kendi çabalarıyla kurulan okullarda Rusça eğitim vermeye başlanmıştır. 1897 yılına gelindiğinde Çiryurt, Aksay, Kostek, Kizlyar, Hasavyurt, Petrovsk, Temir Han Şura gibi Kumuk yerleşim yerlerinde faaliyet gösteren 10 okul bulunuyordu. Askeri vali tarafından yayımlanan raporda bölgenin yetersiz maddi kaynakları nedeniyle eğitimin yaygınlaştırılmasında sınırlı bir ilerleme olduğu belirtilirken yaklaşık altı yüz bin nüfusa sahip bölgede 1907 yılı itibariyle kurulan 22 okulun sayısal olarak yeterli olmadığı vurgulanmıştır. 20. yüzyılın başlarında Kazan ve İstanbul'da eğitim almış bazı Kumuk aydınları tarafından dini eğitimi reforme etme girişimi amacıyla birçok Kumuk köyünde Rusça ve Azerbaycan Türkçesiyle Rus dili, matematik, geometri, Rus tarihi, coğrafya ve hukuk bilgisi gibi eğitim verilen okullar kurulsa da yaygınlaşmamıştır (Gadjiyeva, 2000, s. 293-300).

SSCB'nin ilk yıllarında vaat edilen tüm Sovyet vatandaşların kendi anadilinde eğitim hakkı 1936 anayasasının 121. Maddesiyle yasalastırılmıştır (Konstitutsiya, 1936, s. 308). Fakat ülkenin çok etnili ve dilli yapısı bu hedefin gerçekleşmesindeki en önemli problem olmuştur. Ders kitapları ve materyalleri önce Rusça hazırlanıp daha sonra azınlık dillerine çevrilmiştir. 1924 yılına gelindiğinde ders kitapları 25 farklı dilde, 1934 yılına gelindiğinde 104 farklı dilde basılmıştır. 1938 yılında Dağıstan'da 20 olan öğretim dili sayısı Rusçanın daha önemli hale getirilmesiyle giderek azalmaya başlamıştır (Grenoble, 2003, s. 47). Rus edebiyatından yapılan çeviriler ve ders kitaplarının yanı sıra bibliyografik kaynaklara göre 1917-1960 yılları arasında 21 gazete¹⁵ ve 8 dergi¹⁶ Kumuk dilinde ve dönemde kullanılan alfabeye yayımlanmıştır. Günümüzde ise Kumuk dilinde *Yoldaş* isimli gazete Kumuk dilinde yayın yapmaktadır.

¹⁴ Rusya İmparatorluğu döneminde ortaöğretim düzeyinde eğitim veren dört yıllık okullar.

¹⁵ Gazeti SSSR 1917-1960. (1984). Bibliografiçeskiy spravočnik. Moskva: Kniga.

¹⁶ Periodičeskaya pečat' SSSR 1917-1949. (1963). Bibliografiçeskiy ukazatel'. Moskva: Vsesoyuznaya knijnaya palata.

Sonuç

Bu çalışmada Sovyet döneminde gerçekleştirilen alfabe reformları Kumukça özelinde ele alınmıştır. 1897 nüfus sayım verileri Dağıstan Bölgesi'nde okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Dağıstan Bölgesi'ndeki eğitim sistemi de göz önüne bulundurulduğunda bu durumun Rusya İmparatorluğu döneminde bölgedeki eğitim altyapısının olmamasıyla ilişkilendirilebilir. SSCB'nin kurulmasıyla birlikte ulusların yeniden tanımlanması, anadilde eğitim politikaları, okuryazarlık seferberliği gibi uygulamalar 1926 yılı itibarıyla okuryazarlık düzeyinde kısmen bir artışa yol açmıştır. 1939 yılı nüfus sayım verileri okuryazarlığın 1926 yılına göre yaklaşık beş kat arttığını göstermektedir. Latin alfabesine geçişle birlikte merkezi eğitim politikasıyla öğretim kadrolarının yetiştirilmesi ve dini eğitim modelinden modern eğitim sistemine geçiş bu süreçte okuryazarlığın artmasında en önemli etkenler olarak değerlendirilmelidir. Kumuk halkının nüfusuna göre Kumukça basın ve yayın faaliyetleri iyi bir seviyede olduğu söylenebilir. Sovyetlerin erken dönemdeki yerelleştirme politikasından ikinci dönem politikalarıyla uzaklaşılmasının ardından zamanla Rusça baskın dil haline gelmiş ve anadilde eğitim geri planda kalmıştır. Bu süreç Kumukça dahil olmak üzere birçok etnik dil için olumsuz sürecin başlangıcı olmuştur. Ancak bu dönüşüm Sovyet sisteminin uzun vadeli yönetim hedeflerine ulaşmakta sürdürülebilirlik açısından zorunlu bir aşama olarak değerlendirilebilir. Nitekim SSCB'nin çok etnili ve dilli bir devlet olduğu göz önünde bulundurulduğunda tanınan her ulusa eğitimin anadilde sağlanmasının uzun vadede sürdürülebilirliği tartışmalıdır. Yine de bu dönüşümün yerel dillerin kamusal ve kurumsal alanlarda daha az görülmesine yol açmıştır. Sonuç olarak Kumuk dili örneğinde görüldüğü üzere, SSCB'nin dil politikaları ve alfabe reformları erken dönemde azınlık dillerinin gelişimi ve korunmasına yönelik bir eğilim sergilerken, ilerleyen süreçte daha çok sınırlandırıcı bir nitelik kazandığını ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Avrorin, V. A. (1970). Leninskiye prensipi yazıkovoy politiki. *Voprosı yazıkoznaniya*.
Caferoğlu, A. (1983). *Türk Kavimleri*. Ankara: Altınordu Yayınları.
Gadjiyeva, S. Ş. (2000). *Kumiki: istoričeskoye proşloye, kul'tura, bit*. Mahaçkala: Dagestanskoye knijnoye izdatel'stvo.
Grenoble, L. A. (2003). *Language Policy in the Soviet Union*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
Kononov, A. N. (2009). *Rusya'da Türk Dillerinin Araştırılması Tarihi*. (K. V. Nerimanoğlu, N. Muradov, & Y. Sevimli, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Konstitutsiya. (1936, Aralık 5). *Osnovniye prava i obyazannosti grajdan*.
Kreindler, I. T. (1990). Soviet Language Planning since 1953. M. Kirkwood içinde, *Language Planning in the Soviet Union* (s. 46-63). London: University of London.
Lenin, V. İ. (1973). *Polnoye sobraniye soçinenii* (Cilt 25). Moskova: İzdatel'stvo političeskoy literaturı.
Levitskaya, L. S. (1996). Kumıkskiy yazık. *Yaziki Mira: Tyurkskiye yaziki* (s. 543). içinde Moskva: İnstitut yazıkoznaniya RAN.
Musayev, V. İ. (2018). Povorot v Soyetskoy natsional'noy politike v sredine-vtoroy polovine 1930-h gg. P. K. Daşkovskiy içinde, *Narodı i religii Yevrazii* (s. 96-111). Barnaul: Altayskiy gosudarstvennyy universitet.
Nikol'skiy, L. B. (1975). *Sinhronnaya sotsiolingvistika (teoriya i problemi)*. Moskva: Nauka.

- Sinitsyn, F. L. (2023). The Soviet Experiment on Latinization of the Russian Alphabet, 1919-1934: Political Aspects. *Sicence Journal of Volgograd State University*, 107-116.
- Slovar' sotsiolingvističeskikh terminov. (2006). Moskva: Institut yazıkoznaniya RAN.
- Smith, M. G. (1998). *Language and Power in the Creation of the USSR, 1917-1953*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Sokolov, A. K. (1999). *Kurs Sovetskoy Istorii, 1917-1940*. Moskva: Vısshaya škola.
- Stalin, J. V. (1947). *Ob oçerednih zadaçah partii v natsional'nom voprose*. Moskva: Gosudartvennoye izdatel'stvo politiçeskoy literaturi.
- Winner, T. G. (1952). Problems of Alphabetic Reform among the Turkic Peoples of Soviet Central Asia, 1920-41. *The Slavonic and East European Review*, 133-147.
- XXIV Syezd Kommunističeskoy Partii Sovyetskogo Soyuza. (1971, 30 Mart - 9 Nisan). Moskva: İzdatel'stvo politiçeskoy literaturi.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines the impact of the language policies and alphabet reforms of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) on the Kumyk language spoken in the Dagestan region. The main objective of the research is to reveal both the developmental and restrictive dimensions of Soviet language policies through the case of Kumyk, with a particular focus on literacy rates, educational practices, and the institutional position of the native language. Rather than interpreting alphabet reforms merely as technical changes, this study conceptualizes them as part of broader political and administrative strategies aimed at restructuring society.

The 1897 census data from the Russian Empire period indicate that literacy levels in Dagestan were generally low, and the Kumyk population was not an exception in this respect. This situation was closely related to the limited scope of imperial education policies, the absence of a centralized schooling system, and the lack of systematic mother-tongue instruction. Educational activities were largely shaped by traditional and religious institutions, which did not provide mass access to literacy. As a result, literacy remained confined to relatively narrow social groups.

Following the establishment of Soviet rule, a radical transformation took place in language and education policies. The early Soviet period was characterized by the redefinition of national identities, the promotion of native languages, and the implementation of mass literacy campaigns. Literacy was not only perceived as a pedagogical goal but also as a political instrument that would facilitate ideological integration and social mobilization. Within this framework, the policy of *korenizatsiya* (indigenization) encouraged the use of local languages in education, administration, and publishing. For minority languages such as Kumyk, this period created new opportunities for standardization, institutionalization, and public visibility.

This study is based on a comparative analysis of census data from 1897, 1926, and 1939. These datasets allow for tracing the quantitative transformation of literacy levels over time. According to the findings, the literacy rate among the Dagestan ASSR population increased from 13.9% in 1926 to 69.8% in 1939, representing an approximately fivefold rise within little more than a decade. This remarkable increase cannot be explained solely by alphabet reforms. It was closely linked to the expansion of the school system, the secularization of education, teacher training programs, and the centralization of educational administration.

Alphabet reforms, particularly those implemented after 1928, played an important role in this process by standardizing literacy practices and facilitating mass education. The production of textbooks, newspapers, and educational materials in local languages contributed significantly to the spread of literacy. From this perspective, early Soviet language policies can be described as developmental, as they sought to integrate minority populations into the modern education system while recognizing linguistic diversity.

However, this supportive orientation did not remain stable. From the late 1930s onward, Soviet language policy gradually shifted toward a more centralized and Russian-centered model. While early reforms emphasized multilingualism and local linguistic empowerment, later policies increasingly prioritized Russian as the primary language of education, administration, and social mobility. This transition led to the gradual marginalization of many minority languages, including Kумык, from key institutional domains.

The findings of this study reveal a fundamental tension in Soviet language planning. On the one hand, the regime successfully promoted mass literacy and expanded access to education on an unprecedented scale. On the other hand, this achievement was accompanied by processes of linguistic homogenization that undermined the long-term institutional sustainability of local languages. The Kумык case illustrates that literacy development and the preservation of linguistic diversity do not necessarily progress in parallel.

In conclusion, this study argues that Soviet language and alphabet reforms should be interpreted not merely as pedagogical interventions, but as ideological and administrative tools. The Kумык example highlights the complex relationship between modernization, literacy, and linguistic diversity, demonstrating that the expansion of education often came at the expense of minority languages' institutional autonomy.